

**PROTOCOL
PER A LA PREVENCIÓ I ACTUACIÓ
EN CAS D'ABUSOS DE MENORS I ADULTS VULNERABLES
A L'ARQUEBISBAT DE TARRAGONA**

1. Introducció

L'abús sexual infantil

S'anomena abús sexual infantil la utilització d'un infant o adolescent per a obtenir gratificació sexual. Aquesta utilització del menor d'edat pot fer-se de moltes maneres, i la major part de les vegades es realitza sense amenaces ni violència, sinó amb altres formes no agressives, com la sorpresa, la seducció, l'engany, el xantatge o la manipulació. Aquesta diferenciació determinarà en quines situacions la relació sexual mantinguda entre el menor i un altre individu, tingui l'edat que tingui, és o no consentida, la qual cosa implicarà una sèrie de conseqüències per al desenvolupament físic, psicològic, emocional i social del nen, nena o adolescent.

Aquests criteris, però, van més enllà del que estableix el cànon 1395 §2 del Codi de Dret Canònic o l'article 183 i següents del Codi Penal, que estableixen com un delictes d'abús sexual a menors aquells casos en els quals la víctima tingui menys de 18 i 16 anys, respectivament.

Hem de ser conscients que existeixen múltiples conductes i situacions que poden incloure's dins el que podríem denominar abús sexual a menors i que tota persona les ha de conèixer per a poder realitzar una tasca de protecció i cura del correcte desenvolupament d'un menor.

Dins les tipologies de l'abús sexual a menors s'inclouen tant les conductes que impliquen contacte físic, com són les carícies, la masturbació o la penetració oral, anal o vaginal, com aquelles que no impliquen directament aquest contacte, com les proposicions verbals explícites, exhibir els òrgans sexuals amb el propòsit d'obtenir excitació o gratificació sexual, realitzar l'acte sexual intencionadament davant la presència d'un menor, masturbar-se en presència d'un infant, o la utilització del menor per a la creació de materials pornogràfics.

D'altra banda, l'abús sexual pot ser intrafamiliar, que es produeix quan la conducta sexual és realitzada per un parent o per figures adultes que estiguin cobrint de manera estable el paper de figures parentals; o extrafamiliar, que es produeix quan hi ha una relació sexual entre un adult i un menor, exceptuant els casos assenyalats abans. Estudis recents indiquen que la major part dels abusos sexuals a menors es produeixen dins la família i, en segon lloc, per persones properes a l'infant.

Cal tenir en compte que l'existència d'una relació estreta, d'intimitat i confiança, entre abusador i víctima abans de l'abús i, especialment, quan l'abusador sigui intrafamiliar, és una de les variables que implica un major risc de problemes psicològics posteriors per a l'infant, adolescent o jove.

Quantes persones pateixen aquestes situacions?

Tant els estudis nacionals com internacionals indiquen que l'abús sexual infantil afecta una de cada quatre nenes i un de cada sis nens, aproximadament. Els percentatges se situen entre un 10 i un 20% de la població, mentre que l'Organització de les Nacions Unides valora que el 80% de les persones amb discapacitat intel·lectual han patit una situació d'abús sexual durant la seva vida.

Un de cada cinc infants és víctima d'abusos sexuals, segons el Consell d'Europa,¹ normalment per part d'un adult o, en alguns casos, per part d'un altre infant o adolescent. És una problemàtica que afecta de manera transversal tota la

¹ <https://human-rights-channel.coe.int/stop-child-sexual-abuse-in-sport-es.html>

societat, una situació silenciada i molt dolorosa per a les víctimes, que, en la majoria dels casos, tenen seqüeles psicològiques i no aconsegueixen parlar-ne fins que són adultes. Entre el 70 i el 85% dels abusos es produeixen en un entorn de confiança: la família, l'escola o l'entorn social més proper a l'infant o adolescent.

En el nostre país hi ha treballs que han obtingut dades similars i que mostren la realitat d'un problema que afecta cada any milers de nens i nenes.

Si bé no hi ha dades científiques sobre la incidència dels abusos sexuals en persones amb discapacitat, sí que es parla que la probabilitat de patir abusos sexuals és quatre vegades superior a la de la població en general.

Qui pot ser víctima?

És important ser conscients que qualsevol persona pot ser víctima d'una situació d'abús, ja que no existeix un perfil o grup de característiques específiques que en determinin l'ocurrència.

És cert, però, que s'han identificat una sèrie de factors de risc en els infants, joves i persones amb discapacitat davant els abusos sexuals.

Respecte a l'**edat de les víctimes**, el moment de major risc sembla situar-se en l'etapa prepuberal o preadolescència (habitualment entre els 8 i els 12 anys, si bé també poden trobar-se abusos sexuals abans i després d'aquestes edats). Aquests nens i nenes són encara joves i, per tant, fàcilment manipulables, però ja comencen a tenir caràcters de maduresa sexual, la qual cosa els fa especialment atractius per a les persones abusadores.

En relació amb el **sexu de les víctimes**, els estudis indiquen l'existència d'un major nombre de nenes víctimes d'abús sexual. Cal tenir en compte, però, que la vergonya i l'aïllament que sent un infant víctima d'abusos sexuals de sexe masculí fa que es consideri que aquests es troben subrepresentats i que hi ha moltes més víctimes de sexe masculí de les que inicialment podria semblar.

Cal també tenir en compte que els infants amb una gran **necessitat de ser estimats i valorats**, amb **baixa autoestima**, que no reben l'afecte que necessiten per part del seu entorn familiar, són també possibles víctimes de risc. La persona abusadora sap detectar aquests infants, adolescents o joves, i li és fàcil acostar-s'hi i fer servir la manipulació per a oferir-los l'atenció, l'afecte i les recompenses que semblen necessitar. L'**absència d'una figura protectora** real en l'entorn proper de l'infant, adolescent o jove fa que l'abusador hi pugui accedir fàcilment.

La necessitat d'un protocol

En sintonia amb la voluntat expressada pel papa Francesc,² la normativa establerta en el Codi de Dret Canònic,³ en altres documents pontificis,⁴ i amb el que indica el Dicasteri per a la Doctrina de la Fe⁵ en relació amb la recepció i actuació a les diòcesis davant denúncies per casos d'abús sexual a menors, convé establir a totes les diòcesis un Protocol de bones pràctiques davant possibles situacions d'aquest tipus.

Avui dia són vigents en l'àmbit de la nostra arxidiòcesi dos Protocols d'actuació davant aquest tipus específic de maltractament infantil relacionat amb els abusos a menors elaborats per la Conferència Episcopal Espanyola (s'adjunten com a annexos I i II al present document):

- **Protocol d'Actuació segons la Legislació de l'Estat** - Conferència Episcopal Espanyola - Secretaria General - Servei Jurídic Civil (juny 2010).
- **Protocol d'Actuació de l'Església a Espanya per a tractar els casos dels delictes més greus comesos contra la moral per part de clergues** (modificació d'acord amb les noves Normes de la Santa Seu i aprovat per la Junta Episcopal d'Assumptes Jurídics en la reunió 267, de 22 de juliol del 2010) - Conferència Episcopal Espanyola - Junta Episcopal de Serveis Jurídics (juliol 2010).

Això no impedeix que puguin ser complementats per Protocols interns propis, com és el cas que ens ocupa i que de ben segur ajudarà totes les persones implicades en la pastoral diocesana amb menors a continuar exercint de manera curosa les activitats que s'han anat desenvolupant durant aquests anys, a reforçar la vigilància per evitar que es produeixin situacions d'aquest tipus i a concretar la millor manera de donar una resposta adequada al problema, si es presentés.

El Protocol que ara s'ofereix, adaptat a les circumstàncies que podem trobar en la nostra realitat diocesana, neix de la conveniència de proporcionar una guia senzilla i clara perquè els responsables de parròquies, grups pastorals, centres de formació, institucions i persones que treballen en l'àmbit educatiu i en la pastoral ordinària amb infants o adolescents a l'arxidiòcesi de Tarragona disposin d'uns

² FRANCESC, Carta als presidents de les conferències episcopals i als superiors dels instituts de vida consagrada i societats de vida apostòlica sobre la Comissió Pontifícia per a la Tutela de Menors (2015.02.02); Id., Carta apostòlica en forma de *motu proprio Com una mare amorosa* (4 de juny de 2016); Id., Carta als bisbes en la festa dels Sants Innocents (28 de desembre de 2016); Id., Discurs als membres de la Comissió Pontifícia per a la Protecció dels Menors (21 de setembre de 2017); Id., Carta al poble de Déu que peregrina a Xile (31 de maig de 2018); Id., *Carta al poble de Déu* (20 d'agost de 2018); Id., Discurs a la cúria romana (21 de desembre de 2018); Id., Discurs a l'inici de la Trobada La Protecció dels menors a l'Església (21 de febrer de 2019); Id., Discurs al final de la concelebració de la missa de clausura de la Trobada de protecció de menors (24 de febrer de 2019).

³ CIC, c. 1398; c. 1339-1341.

⁴ JOAN PAU II, *Motu proprio Sacramentorum sanctitatis tutela, sobre les normes sobre els delictes més greus reservats a la Congregació per a la Doctrina de la Fe* (30 d'abril de 2001); BENET XVI, Carta pastoral als catòlics d'Irlanda (19 de març de 2010); Id., *Normæ de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normæ de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis*: AAS 102 (2010) 419-434.

⁵ CONGREGACIÓ PER A LA DOCTRINA DE LA FE, Breu relació sobre els canvis introduïts en les *Normæ de gravioribus delictis* reservats a la Congregació per a la Doctrina de la Fe; Id., Guia per a comprendre els procediments fonamentals de la Congregació per a la Doctrina de la Fe quan es tracta de les acusacions d'abusos sexuals (2010); Id., Carta circular. Subsidi per a les conferències episcopals en la preparació de línies guia per a tractar els casos d'abús sexual de menors per part del clergat (3 de maig de 2011); Id., Carta del cardenal William Levada per a la presentació de la circular a les conferències episcopals sobre les línies guia per als casos d'abusos sexuals de menors per part del clergat (3 de maig de 2011).

criteris orientadors i d'uns procediments d'actuació bàsics, però complets, davant possibles casos d'abús sexual a menors, ja siguin comesos en l'àmbit d'aquestes activitats, ja siguin detectats en l'àmbit familiar, escolar, esportiu o qualsevol altre.

Aquest protocol s'ha preparat a partir del Protocol marc ofert pel Servei de protecció de menors de la Conferència Episcopal Española, i aprofitant l'experiència d'altres diòcesis catalanes i espanyoles, cristal·litzada en llurs protocols.

Tot protocol és un instrument viu que cal adaptar una vegada i una altra a la realitat i que exigeix el compromís de tothom. Amb tot, només serà efectiu si entre tots trobem com aconseguir que esdevingui un instrument de treball operatiu. Per això cal fer que se'l conegui entre tots els membres que formem la comunitat, l'activitat pastoral, religiosa, d'educació, d'acolliment, de salut o qualsevol altra activitat de les nostres parròquies, delegacions, serveis i entitats diocesanes.

És un gran repte prevenir per tal que la xacra dels abusos no es repeteixi a les nostres institucions, perquè es desterri el mal i, sobretot, perquè s'anuncii amb veritat la Bona Notícia. L'Evangeli mai no pot anar de la mà de la mort.

En la reforma del llibre VI del CIC (Codi de dret canònic) els delictes que afecten menors estan sota l'epígraf dels delictes contra la vida i la dignitat humana. A l'Església no ens podem permetre ser agents de dolor i de mal perquè som testimonis de la resurrecció, de la vida, i això ens implica a tots perquè defensem la dignitat dels més febles i que mai no siguin instrumentalitzats per abusos de poder que puguin originar abusos sexuals a menors. Aquesta realitat ens indica que hem de treballar amb professionalitat i amb claredat. No s'hi valen ni els voluntarismes ni els bonismes. La defensa de la vida humana exigeix, en aquest tema, conèixer, protocol·litzar i ser agents de prevenció.

2. Compromís institucional, finalitats i objectius

2.1. Compromís institucional

L'Arquebisbat de Tarragona es compromet institucionalment a assolir espais segurs per als infants i adolescents, a promoure unes relacions humanes fonamentades en la llibertat i el respecte entre les persones i consegüentment lliures de situacions d'abús sexual a menors o adults vulnerables, essent el seu fonament la dignitat de totes les persones.

Per aquest motiu, a la llum de l'actitud del papa Francesc en aquestes situacions, manifesta el compromís de tolerància zero davant l'abús de menors i adults vulnerables, i per tant desaprova de manera clara i rotunda les conductes i actituds ofensives, discriminatòries i/o abusives. En aquest sentit, es compromet a:

- Declarar formalment i difondre el seu rebuig a tot tipus d'assetjament sexual, especialment l'abús sexual a menors o adults vulnerables en totes les seves formes o manifestacions.
- Promoure una cultura de prevenció contra l'abús sexual a menors i adults vulnerables, a través d'actuacions formatives i informatives de sensibilització als agents pastorals i al personal i voluntariat de l'Arquebisbat.
- Denunciar, investigar i sancionar, si s'escau, d'acord amb el que preveu aquest protocol i la normativa aplicable, qualsevol conducta que pugui ser constitutiva d'abús sexual a menors o adults vulnerables.
- Acompanyar i assessorar les persones que hagin patit abús sexual essent menors o adults vulnerables.

2.2. Finalitats

Aquest Protocol preveu tres dimensions estratègiques fonamentals per aconseguir els seus objectius:

- Prevenir les conductes d'abús sexual a menors o adults vulnerables.
- Establir unes pautes d'actuació davant situacions d'abús i, si s'escau, adoptar les mesures preventives i/o correctores adequades, sense perjudici que les persones afectades optin per altres vies administratives o judicials diferents d'aquest protocol.
- Dissenyar la formació per prevenir l'abús sexual a menors i adults vulnerables.

2.3. Objectius

2.3.1. Objectiu general

L'objectiu general és **crear un sistema de protecció integral de les persones**, fomentant la cultura del bon tracte en les institucions religioses i creant entorns segurs per a les relacions humanes. Per això cal treballar activament en la prevenció d'aquestes situacions i actuar, establint conductes respectuoses amb les persones, creant espais segurs i protocol·litzant —aplicant les normes civils i eclesiàstiques— els procediments en casos de detecció o denúncia d'una situació d'abusos.

2.3.2. Objectius específics

Entre els objectius específics d'aquest protocol hi ha els següents:

1. Prevenir l'abús sexual als menors i adults vulnerables establint criteris de selecció i formació per als qui hi treballin o s'hi relacionin, així com unes pautes de conducta que reculli les que en cap cas no es poden donar.
2. Crear espais segurs davant possibles abusos o agressions.
3. Disposar del procediment d'intervenció i d'acompanyament per tal d'atendre i resoldre aquestes situacions amb la màxima celeritat, d'acord amb les lleis civils i canòniques, i tractant de manera individualitzada tant qui denuncia i la seva família, com el denunciat i el seu entorn.
4. Trobar camins de reparació i ajuda davant el mal causat.
5. Ajudar el victimari a assumir la seva rehabilitació i a prendre decisions consistents amb la llei respecte a les seves futures activitats, evitant que estigui en contacte habitual amb infants.

3. Marc d'aplicació

3.1. Marc jurídic

El coneixement o la recepció d'una denúncia d'abús a un menor obliga legalment, però també per ètica i responsabilitat, a la comunicació d'aquest fet a les autoritats, i aquesta obligació és molt més important que la confidencialitat o qualsevol tipus de relació personal, professional o pastoral. D'altra banda, tant el marc civil com l'eclesiàstic obliguen a actuar sempre que es coneguin fets d'aquesta naturalesa. Com veiem, van de la mà, i ambdós, per als agents de pastoral i treballadors i col·laboradors en tasques formatives i assistencials, són de compliment obligat, de manera que, si aquests delictes fossin comesos per clergues o laics amb missió eclesial, aquests serien tractats tant des del Codi Penal com per les normes del Dret Canònic.

3.1.1. Marc legal civil

- **Convenció dels Drets de l'Infant** (Assemblea General de les Nacions Unides, 20 de novembre de 1989 – ratificada per Espanya el 6 de desembre de 1990): Art. 19.
- El 25 de maig de 2000, l'**Assemblea General de les Nacions Unides** va adoptar la Resolució "Un món digne per als infants".
- L'any 2004 l'ONU aprova el **Protocol Facultatiu de la Convenció sobre els Drets de l'Infant** relatiu a la venda d'infants, prostitució infantil i utilització d'infants en la pornografia infantil.
- L'any 2008 l'ONU va nomenar un **representant especial del Secretari General sobre la Violència contra els infants**.
- A nivell europeu, el Consell d'Europa, el 20 d'octubre de 2007, declara el **Conveni de Lanzarote per a la protecció dels infants contra l'explotació i l'abús sexual**. Espanya el ratifica el 2010.
- **Codi Penal (Llei Orgànica 1/1995, de 23 de novembre)**: L'art 1-11 - De les garanties, penes i de l'aplicació de la Llei Penal, tipifica els Delictes contra la llibertat i la indemnitat sexual del menor. Aquesta norma ha estat modificada en matèria de llibertat sexual el 2015 i el 2021 (arts. 178-194, 443 i 450), i ha explicitat, en aquest darrer article, el deure d'impedir delictes. El Codi Penal castiga totes les conductes de naturalesa sexual en les quals estigui present o hi participi un menor de setze anys, amb l'única excepció que siguin consentides i realitzades amb una persona d'edat i maduresa similar.
- **Llei Orgànica 8/2021, de 4 de juny, de Protecció integral a la infància i l'adolescència davant la violència**: suposa la modificació parcial d'un important corpus jurídic detallat en l'apartat de Disposicions Finals: (<https://www.boe.es/eli/es/lo/2021/06/04/8/con>). Estableix l'obligatorietat, abans assenyalada, de comunicació i el requisit imprescindible de no tenir antecedents penals per delictes contra la llibertat i la indemnitat sexual (agressió, abús, assetjament, exhibicionisme, provocació sexual, prostitució, explotació, corrupció de menors o tràfic d'éssers humans), acreditant-ho oportunament mitjançant la presentació de certificat oficial expedit pel Ministeri de Justícia, per a poder exercir funcions que impliquin el contacte amb menors.

- Llei Orgànica 10/2022, de 6 de setembre, de **Garantia integral de la llibertat sexual** (<https://www.boe.es/eli/es/lo/2022/09/06/10/con>).

3.1.2. Marc legal canònic

A més del Codi de Dret Canònic de 1983 (CIC), que ha estat reformat en el seu Llibre VI sobre les sancions penals a l'Església (8 de desembre de 2021); hi ha altres documents que marquen la manera de procedir en el cas dels delictes comesos per clergues, membres de congregacions religioses o laics/ques que tinguin contacte amb menors en institucions religioses. Els documents més importants són:

- **Llibre VI del CIC:** Les sancions penals a l'Església, cànons 1311-1399.
- *Motu proprio Sacramentorum sanctitatis tutela*, de l'any 2001 (Joan Pau II), modificat amb les noves normes de 2010 (Benet XVI).
- **Normes sobre els delictes més greus reservats a la Congregació per a la Doctrina de la Fe** (Benet XVI, 2010), que modifica el document anterior augmentant l'edat de la víctima als 18 anys i equipara la persona amb ús de raó imperfecta als menors d'edat.
- **Carta circular de la Congregació per a la Doctrina de la Fe a les Conferències Episcopals** (3 de maig de 2011): Línies Guia sobre els casos d'abús sexual de menors per part del clergat.
- **Institució de la Comissió Pontifícia per a la Protecció de Menors** (24 de març de 2014).
- **Directives de la Comissió Pontifícia per a la Protecció de Menors** de 2015.
- *Motu proprio Com una mare amorosa* (Francesc, 4 de juny de 2016).
- **Carta al poble de Déu** (Francesc, 20 d'agost de 2018).
- *Motu proprio Vos estis lux mundi*, de 9 de maig de 2019.
- **Vademècum: Sobre algunes qüestions processals davant els casos d'abús sexual a menors comesos per clergues** (Dicasteri per a la Doctrina de la Fe, 5 de juny de 2022).

3.2. Àmbits d'aplicació

3.2.1. Àmbit material

Aquest Protocol s'aplica a qualsevol de les conductes definides en el següent punt (3.3.1. Definicions) que es produeixin per mitjans verbals, presencials o electrònics.

3.2.2. Àmbit subjectiu

Aquest Protocol s'aplica a totes les situacions derivades de qualsevol activitat que s'organitzi des de l'Arquebisbat de Tarragona, és a dir, en l'àmbit formatiu i pastoral dels organismes, parròquies i institucions que depenen directament de l'Arquebisbat.

Aquest Protocol també s'aplica a totes les situacions derivades de qualsevol conducta o acció en l'àmbit material descrit que dugui a

terme un clergue, membre d'institut de vida consagrada o de societat de vida apostòlica, o moderador d'associacions de fidels reconegudes o erigides per la Seu apostòlica.

3.2.2. Àmbit locatiu o temporal

Aquest Protocol s'aplica quan la conducta s'ha de produït en l'àmbit organitzatiu o de prestació de serveis de l'Arquebisbat, és a dir, dins de qualsevol espai de la seu de l'Arquebisbat o de les parròquies i llocs de culte, o bé fora de les instal·lacions de l'Arquebisbat quan la conducta es produeixi en el marc d'una activitat o d'un servei, o quan la conducta estigui vinculada a una relació derivada de l'activitat descrita en el punt anterior.

3.3. Definicions

3.3.1. Definicions en aquest protocol

En aquest protocol s'ha d'entendre per:

Menor: qualsevol persona amb una edat inferior als divuit anys, al qual s'equipara la persona que habitualment té un ús imperfecte de la raó.

Adult vulnerable: qualsevol persona en estat de malaltia, deficiència física o privació de llibertat personal que, de fet, limita fins i tot ocasionalment la seva capacitat d'entendre o de voler, o, en qualsevol cas, de resistir l'ofensa.

Abús sexual de menors: d'acord amb l'Associació Americana de Psiquiatria en el DSM-5, és «qualsevol tipus d'activitat sexual amb un infant que estigui destinada a proporcionar una satisfacció sexual a un dels pares, a un cuidador o a qualsevol altre individu que tingui alguna responsabilitat damunt l'infant». «Els abusos sexuals inclouen activitats com carícies als genitals de l'infant, penetració, incest, violació, sodomització i exhibicionisme indecent. També s'inclou com abús sexual qualsevol explotació de l'infant sense necessitat de contacte, per part d'un progenitor o cuidador, per exemple obligant, enganyant, atraient, amenaçant o pressionant l'infant perquè participi en actes de satisfacció sexual a tercers, sense contacte físic directe entre l'infant i el seu agressor.»

Material pornogràfic infantil: és qualsevol representació d'un menor, independentment dels mitjans utilitzats, implicat en activitats sexuals explícites, reals o simulades, i qualsevol representació d'òrgans sexuals de menors amb finalitats predominantment sexuals.

Víctima: qualsevol persona menor de 18 anys o persona amb les seves capacitats limitades psíquicament o que tingui un ús imperfecte de la raó o aquells a qui equipara el dret al menor, que ha patit l'abús. És important tenir en compte, a més, alguns factors de risc com carències afectives, falta d'habilitats socials i de comunicació o la baixa autoestima.

Victimari o agressor: qui comet l'abús. Aquí és important indicar que tot aquell menor d'edat que pel seu nivell de desenvolupament o

situació de superioritat cometi aquests actes també serà objecte d'intervenció per part dels responsables.

3.3.2. Els delictes reservats al Dicasteri per a la Doctrina de la Fe

Els delictes que, per la seva gravetat, es reserven al judici del Dicasteri per a la Doctrina de la Fe, són:

- 1r Els delictes contra el sisè manament comesos per un clergue amb un menor de 18 anys. S'equiparà al menor la persona que habitualment té un ús imperfecte de la raó;
- 2n L'adquisició, la retenció o la divulgació, amb un fi libidinós, d'imatges pornogràfiques de menors, d'edat inferior a 18 anys, per part d'un clergue, en qualsevol forma i amb qualsevol instrument.

Segons el cànon 1398, el membre d'un institut de vida consagrada o d'una societat de vida apostòlica, i qualsevol fidel que gaudeixi d'una dignitat o exerceixi un ofici o una funció en l'Església, si comet un dels delictes enumerats en el cànon 1398 §1 o en el cànon 1395 §3, ha de ser castigat segons el cànon 1336 §2-4, amb l'afegit d'altres penes en proporció a la gravetat del delicte.

Les sancions per a aquests delictes s'han d'ajustar a la gravetat dels fets i poden arribar a ser la dimissió o la deposició de l'estat clerical per als sacerdots i les repercussions a què donin lloc per als laics.

A més, en relació amb aquests delictes, també es considera la figura d'acció dolosa (cànon 1378 §1), de comissió culpable (omissió de la deguda diligència, cànon 1378 §2), de concurs en el delicte (cànon 1328) i de temptativa de delicte (cànon 1329), així com la resta de circumstàncies que puguin concórrer en la comissió del delicte (cànon 1321-1327).

Seguint el *Motu proprio* "Vos estis lux mundi", que indica l'obligació de col·laborar en les investigacions civils i canòniques, tant administratives com penals dirigides contra un clergue o religiós, es perseguirà qui interfereixi o eludeixi participar en aquestes accions, imposant-li també la pena corresponent.

S'ha de facilitar poder denunciar, seguint també les orientacions de la CEE a les Línies guia de l'Esborrany de Decret General sobre els abusos sexuals de menors i persones vulnerables: «S'establirà una oficina a cada diòcesi o a cada província eclesiàstica —també en les circumscripcions constituïdes per instituts de vida consagrada o societats de vida apostòlica clericals de dret pontifici amb activitat a les diòcesis espanyoles—, per tal de facilitar i assegurar que les notícies o les denúncies sobre possibles abusos sexuals a què es refereix el *Motu proprio* "Vos estis lux mundi" siguin tractades en temps i forma d'acord amb la disciplina canònica i civil, respectant els drets de totes les parts implicades.»

4. Sistema de prevenció

4.1. Selecció del personal i els col·laboradors

L'acció preventiva comença amb la selecció de les persones implicades en la pastoral i la docència, així com en altres activitats ordinàries o extraordinàries organitzades per la pròpia diòcesi, a través de les seves Delegacions diocesanes, les Càritas o les Parròquies. Aquí s'hi inclouen des dels sacerdots i seminaristes majors, als voluntaris, passant pels formadors, professors, catequistes, monitors d'activitats pastorals, entrenadors, personal d'administració i serveis dels centres educatius i tots aquells que potencialment tinguin contacte amb menors.

Aspectes importants de la selecció:

- Obligatorietat de la presentació del Certificat Negatiu del Registre de Delinqüents Sexuals per a totes aquelles persones que desenvolupin l'activitat professional o voluntària amb menors en l'àmbit de les institucions i/o activitats diocesanes.
- Els sacerdots, religiosos i laics que participin en aquestes activitats rebran una formació bàsica sobre abusos sexuals, per tal que coneguin les normes que regeixen a l'arxidiòcesi, a més de sensibilitzar-los i comprometre'ls a treballar a favor de la protecció dels menors i a potenciar la cultura del bon tracte en les estructures diocesanes.
- És convenient que tots els qui col·laborin a l'arxidiòcesi en tasques pastorals, formatives i assistencials, ja siguin ordenats, persones en procés formatiu, treballadors o voluntaris signin un document de Responsabilitat Personal (Annex III) en què explícitament manifestin:
 1. Que rebutja personalment qualsevol tipus de maltractament o abús, ja sigui físic, psicològic o sexual.
 2. Que coneix la doctrina de l'Església i les normes diocesanes sobre el tracte amb menors i persones vulnerables, i que, per tant, la persona que no compleix les normes incorre en un delicte que atempta greument contra la Llei de Déu, les normes eclesials i la legislació civil.
 3. Que ha estat informat/ada sobre totes aquestes lleis i el compromís dels organismes diocesans d'informar les autoritats eclesiàstiques i civils del seu incompliment.
 4. Que, si cometés qualsevol acte d'aquest tipus, ho faria enganyant i traint la voluntat de l'Església, sent responsable dels seus actes i assumint-ne les conseqüències.
 5. Que es compromet a participar en les activitats de formació bàsica i d'actualització en matèria de Protecció de menors (Drets de l'Infant, maltractament infantil, prevenció, identificació i actuació en casos d'abusos sexuals a menors) que s'organitzin. Aquesta formació serà de caràcter obligatori per a totes les persones que intervinguin amb menors (sacerdots, religiosos/es, laics, professors, catequistes, monitors, etc.).

És important l'entrevista personal, tant als treballadors com als voluntaris. La persona encarregada de realitzar la selecció explorarà, a través d'aquesta entrevista, la motivació, els interessos i les expectatives dels possibles candidats sobre el seu lloc i funcions a realitzar.

Sempre s'informarà de les normes vigents a l'Arquebisbat i que tinguin a veure amb el tracte directe amb menors, així com l'obligatorietat de registrar-hi i les sancions previstes en cas d'incompliment.

La responsabilitat de sol·licitar, arxivar i custodiar aquests documents requerits serà de cada organisme o parròquia responsable de l'activitat amb menors que es realitza, sempre coordinats i assessorats per l'Oficina de prevenció i protecció d'abusos (OPPA).

4.2. Oficina de Prevenció i Protecció d'Abusos

L'Oficina de prevenció i protecció d'abusos és un organisme estable de l'Arquebisbat de Tarragona que té com objectiu oferir un sistema fàcilment accessible al públic per presentar informes relatius a abusos a l'Església de Tarragona, concretament abusos sexuals a menors per part de clergues o membres d'instituts de vida consagrada o societats de vida apostòlica.

4.2.1. Finalitats de l'OPPA

L'OPPA opera en dues línies d'actuació: la prevenció dels abusos sexuals a menors i la protecció de les víctimes davant els abusos sexuals comesos.

En aquest sentit, les seves finalitats són:

- Promoure la implementació d'un programa d'*entorn segur* a les parròquies, així com d'aquest Protocol.
- Organitzar un programa de formació per als seminaristes en aquesta matèria.
- Elaborar i implementar un manual de bones pràctiques.
- Oferir escolta, assessorament i ajuda a les víctimes, en l'àmbit canònic, penal, social o psicològic.
- Oferir un canal segur i accessible per tal que l'Arquebisbe rebi totes les notícies de possibles abusos.
- Coordinar la sol·licitud, arxiu i custòdia del Document de Responsabilitat Personal i del Certificat Negatiu de Delictes sexuals de totes les persones que estiguin en contacte amb menors i equiparats.

4.2.2. Composició de l'OPPA

L'OPPA està formada per un Coordinador, un Responsable de l'acollida, uns Assessors i uns Consultors.

- El **Coordinador de l'OPPA** és l'encarregat de coordinar l'activitat de tota l'Oficina, concretament:
 - Vetllar perquè es duguin a terme les finalitats de l'OPPA definides anteriorment.
 - Convocar els membres de l'OPPA per realitzar la tasca que tenen encomanada.
 - Informar l'Arquebisbe de Tarragona de les eventuais deteccions i revelacions d'abusos.

- Administrar els recursos que l'Arquebisbat de Tarragona posi a disposició de l'OPPA.
- El **Responsable de l'acolliment** és l'encarregat de rebre les persones que es posin en contacte amb l'OPPA i d'escoltar-les, acollir-les i elaborar un informe amb les informacions rebudes. En la mesura que sigui possible, el Responsable de l'acolliment tindrà coneixements suficients de psicologia i serà nomenat per l'Arquebisbe de Tarragona per a aquesta funció.
- Els **Assessors** són professionals de l'àmbit jurídic, sanitari i assistencial que col·laboren amb l'OPPA de manera estable, per informar en els aspectes que se'ls demana, especialment si es presenten casos d'abusos. Els Assessors seran nomenats per l'Arquebisbe de Tarragona per a aquesta funció.
- Els **Consultors** són professionals de l'àmbit jurídic, sanitari o assistencial que col·laboren amb l'OPPA esporàdicament si el Coordinador considera que calen altres consideracions o informacions.

4.3. Programes de formació contínua per a la protecció de menors

Tots els agents pastorals (sacerdots, seminaristes, catequistes, voluntaris, etc.) que col·laboren en les diferents activitats organitzades per institucions diocesanes, així com el personal docent i d'administració i serveis de les escoles diocesanes, rebran formació en matèria de protecció de menors amb l'objectiu que es compleixin els objectius de realitzar una prevenció primària efectiva i que es creïn espais segurs en què els menors, i les persones equiparables legalment, puguin formar-se, viure i desenvolupar-se de manera integral, sentint-se protegides.

Els programes formatius comprendran diferents àrees temàtiques:

- Marc jurídic civil i canònic.
- Enfocament intercultural sobre la infància.
- Conceptualització de l'abús i els seus tipus.
- Factors de risc i de protecció.
- Indicadors d'abús i la seva avaluació.
- Conseqüències de l'abús.
- Aspectes preventius i codis de bones pràctiques.
- Riscos en entorns digitals: identitat digital; *bullying*, *grooming*, *sexting*; riscos difícils de detectar: videojocs, reptes, moviments favorables a la corrupció de menors (moviment MAP).
- Atenció a les víctimes, famílies, victimaris i comunitats afectades (acompanyament psicològic, jurídic, espiritual i pastoral).
- Perspectiva teològica de l'abús: víctimes i victimaris.
- Justícia restaurativa: justícia retributiva / justícia restaurativa; tipus de processos en justícia restaurativa: mediació penal en el context eclesial, reunions de restauració, conferències grupals i cercles de sentències, el procés restauratiu.

Serà convenient actualitzar periòdicament aquests programes de formació, de manera que responguin a les necessitats de les institucions diocesanes, comunitàries i de la societat en general, adaptant-se a les reformes legislatives.

Els itineraris formatius s'adaptaran a les necessitats de l'arxidiòcesi, fent-los accessibles a tots els agents de pastoral, personal docent, assistencial i voluntari, i també a pares, infants, adolescents i joves, i es pot oferir la participació en aquests processos formatius a persones i organismes extradiocesans, complint amb el compromís de l'Església de crear una cultura de protecció i bon tracte en la nostra societat. En aquesta missió es procurarà la col·laboració principal de l'Institut de Ciències Religioses Sant Fructuós (INSAF).

4.4. Pautes de bones pràctiques

A l'arxidiòcesi de Tarragona se seguiran les següents pautes de bones pràctiques com a base de la convivència dins les institucions diocesanes i en coherència amb el principi de respecte a les persones:

1. Les **mostres físiques d'afecte han de ser amb mesura** i respectuoses, i mai no han de ser ni semblar desproporcionades.
2. Es respectarà la **integritat física del menor**, de manera que se li permeti rebutjar activament les mostres d'afecte, encara que siguin benintencionades.
3. **S'evitarà estar tot sol amb menors** en despatxos, sagristies, sales de catequesi, procurant sempre que les portes estiguin obertes, facilitant l'escolta i la visió als altres.
4. Si s'ha d'examinar un menor malalt o ferit, sempre es farà en presència d'un altre adult.
5. Les **comunicacions privades amb menors es faran en entorns visibles i accessibles** per als altres. Es recomana que les portes dels despatxos siguin envidrades, tant les de sacerdots com les de directors, professors, formadors i animadors de grups d'infants i adolescents. En aquest sentit, també cal tenir-ho en compte a l'hora d'administrar el sagrament del perdó.
6. Les **portes restaran obertes** mentre hi hagi a l'interior d'una estança un menor. Sent coherents amb la política de "portes obertes", també es poden cercar espais oberts que facilitin la presència d'altres persones.
7. Si es dona una situació inusual en què hom es quedi tot sol amb un menor o s'hi hagi tingut un contacte físic rellevant per raons sanitàries o disciplinàries, **s'informarà els pares**.
8. Estan **prohibits els jocs, bromes o càstigs que puguin ser violents o tenir una connotació sexual**, evitant qualsevol conducta que impliqui contacte físic íntim, besar-se o despullar-se.
9. Donat que el **càstig físic està prohibit**, no pot justificar-se en cap cas el contacte físic per aquest motiu.
10. També estan **prohibides les quintades** o jocs que impliquin actes vexatoris, denigrants o sexistes.

11. S'informarà i es demanarà **autorització materna/paterna signada** sempre que es facin sortides, convivències, excursions, campaments i altres activitats que suposin que els menors dormin fora de casa. S'ha d'assegurar un nombre suficient d'acompanyants i distribuir les habitacions per sexes. Els adults no compartiran habitació o altre tipus d'estança amb adolescents o infants en les convivències, acampades i viatges. És recomanable convidar alguns pares a participar-hi, fins i tot amb una presència activa.
12. Es **respectarà la intimitat** a les dutxes, lavabos i vestidors quan els utilitzin menors. En cas que s'hi hagi d'entrar, sempre per una raó justificada, és convenient que hi entrin dos adults del mateix sexe que els menors. També es recomana respectar la distància personal mentre s'estigui a l'estança.
13. Quan les activitats acadèmiques i/o pastorals requereixin la comunicació o la trobada fora del context habitual, ja siguin presencial, correu electrònic, telèfon mòbil, xarxes socials o un altre canal aliè als oficials del centre, parròquia o grup, s'implementaran **mecanismes de control parental**. A més, sempre que s'utilitzi algun d'aquests mitjans per a convocar o coordinar activitats, els pares han de rebre els missatges.
14. És motiu immediat de cessament en l'activitat pastoral o educativa **qualsevol relació sentimental**, consentida o no, d'un adult amb menors d'edat (infants, preadolescents i/o adolescents).
15. Els sentiments d'afecte o enamorament cap a sacerdots, catequistes, professors o monitors sovint responen a la consideració de l'adult com un ídol. L'adult ha de ser-ne conscient i saber que les situacions derivades d'aquestes percepcions i sentiments sempre seran responsabilitat seva. Per tant, sota cap circumstància s'hi ha de correspondre o insinuar, de manera que s'estableixin, de manera inequívoca i efectiva, uns **límits adequats de comportament, relació i estima cap als menors**.
16. No es faran preses **d'imatge privades d'infants i adolescents**. Sempre que es facin durant el desenvolupament d'activitats educatives, lúdiques i/o pastorals es prendran, si és possible, amb dispositius tècnics de la parròquia o centre educatiu. Els pares consentiran expressament per escrit la presa i ús d'imatges, i la parròquia o el centre diocesà que realitzi l'activitat serà responsable de la seva custòdia i ús.

Quan, durant el desenvolupament d'una activitat, es vulneri alguna d'aquestes normes, la persona responsable de l'activitat (sacerdot, director de centre, monitor...) i, si s'escau, el responsable diocesà competent, actuarà amb rapidesa i diligència. Aquesta actuació podrà anar, en funció de la gravetat, des de l'observació dels fets i el suggeriment de millora, a l'amonestació, obertura d'expedient, allunyament de l'activitat educativa, pastoral o ministerial, acomiadament i comunicació a les autoritats civils en els casos més greus.

4.5. Conscienciació

Un sistema de prevenció passa necessàriament per la conscienciació, sigui dels agents de pastoral com dels menors i persones vulnerables. Un punt important és formar en positiu per al servei i contra qualsevol tipus d'abús de poder, en les seves diverses manifestacions (manipulació de consciència,

abús d'autoritat, discriminació, etc.). Tot tipus de maltractament o abús és contrari a la dignitat de la persona humana i una perversió que es manifesta en un estil de vida, de comportament i de pensament impregnat de superioritat i arrogància. Davant d'això, a l'Evangeli trobem un camí alliberador: «Si algú vol ser el primer, que es faci el darrer de tots i el servidor de tots» (Mc 9, 35).

També és necessari formar sobre la maldat dels abusos sexuals, així com sobre la bellesa d'una afectivitat i sexualitat viscuda segons el pla de Déu. La conscienciació és una via segura per a desemascarar els enganys, detectar indicadors i alertes i trencar amb l'anomenada "lògica de l'amnèsia" i "lleï del silenci" que sofreixen les víctimes d'abusos i que no fan altra cosa que posar el dit a la llaga i engrandir el dolor. En aquest sentit, és important posar tots els mitjans possibles per tal que les víctimes comuniquin l'abús que han sofert, de manera que aquesta lacra no romanguí en silenci, caldo de cultiu de la seva propagació. Davant d'això, en l'Evangeli trobem també un camí preciós, quan Jesús ens recorda que «la veritat us farà lliures» (Jn 8, 32).

La conscienciació ha d'englobar tots els àmbits: pastorals, educacionals, familiars, etc., i ha d'arribar a tots, adults i menors, adaptada a la seva edat i tasca pastoral.

5. Intervenció davant un cas d'abús

En el cas de produir-se un cas d'abús a menors o adults vulnerables cal seguir els següents passos, que consten de tres fases: la detecció i/o revelació, l'actuació i la resolució.

5.1. Principis i garanties de la intervenció

Tot el procediment d'intervenció garanteix els següents principis i garanties:

- **Respecte i protecció:** S'actua amb respecte i discreció per protegir la intimitat i dignitat de les persones afectades. Les persones implicades estan acompanyades i assessorades per una o diverses persones de la seva confiança.
- **Confidencialitat:** La informació recopilada en les actuacions té un caràcter confidencial. Les dades sobre la salut es tracten de manera específica, i així s'incorporen a l'expedient després de l'autorització expressa de la persona afectada.
- **Dret a la informació:** Totes les persones implicades tenen dret a informació sobre el procediment, els drets i deures, sobre quina fase s'està desenvolupant, i segons la característica de la participació, sobre el resultat de les fases.
- **Suport de persones formades:** L'Arquebisbat compta amb la participació de persones formades en la matèria durant tot el procediment.
- **Diligència i celeritat:** El procediment informa sobre els terminis de resolució de les fases, per aconseguir la celeritat i la resolució ràpida de la denúncia.
- **Tracte just:** Es garanteix l'audiència imparcial i un tractament just per a totes les persones implicades. Totes les persones que intervinguin en el procediment actuen de bona fe en la recerca de la veritat i l'esclariment dels fets denunciats.
- **Protecció davant possibles represàlies:** Cap persona implicada no ha de patir represàlies per la participació en el procés de comunicació o denúncia d'una situació d'assetjament. En els expedients personals només s'hi han d'incorporar els resultats de les denúncies investigades i provades.
- **Col·laboració:** Totes les persones que siguin citades en el transcurs del procediment tenen el deure d'implicar-s'hi i de prestar col·laboració.
- **Seguretat i integritat:** En qualsevol cas es garanteix la seguretat, la integritat i la dignitat de les persones afectades, de manera especial les persones que han estat víctimes de l'abús, evitant en tot cas la revictimització, amb un acompanyament i assessorament adequat a cada cas particular.
- **Mesures cautelars:** Si durant el procediment i fins al tancament hi ha indicis que l'abús és vigent s'adoptaran mesures cautelars amb la finalitat de protegir les víctimes de l'abús.

5.2. Detecció de l'abús sexual

Les persones que treballen en l'àmbit pastoral i/o educatiu amb menors o persones vulnerables han de saber com poder identificar una situació de

possible abús. Per això aquesta és una de les qüestions importants a tractar en la formació en matèria de protecció de menors.

La identificació d'una situació d'abús es realitza, a banda de la revelació mateixa, a través d'una sèrie d'indicadors específics, com poden ser els físics, el comportament sexualitzat d'un/a menor; i també indicadors inespecífics, que són més generals i que van associats a qualsevol situació de maltractament o abús a què hagi pogut haver estat exposat/ada.

5.2.1. Indicadors físics

La presència d'aquests indicadors apunta a una alta probabilitat d'haver patit abús. L'exploració dels símptomes esmentats correspon als sanitaris, als quals s'ha de recórrer sempre que es detecti embaràs, malaltia de transmissió sexual, lesions i/o dolor inexplicable o persistent a la zona genital, anal o pits, també esgarrapades, blaus o restes de fluids (sang o semen). Sempre que aparegui algun d'aquests símptomes es comunicarà als pares o tutors del/la menor, i serà necessària l'exploració immediata i, si pot ser, acompanyat el/la menor d'algun dels seus responsables.

5.2.2. Indicadors sexuals

En aquesta àrea ens referim a conductes sexualitzades o autoerotitzades que no són freqüents en infants i/o adolescents:

- **Coneixements sexuals precoços** o inadequats a l'edat, tenint en compte que no és el mateix abús que negligència.
- **Conductes sexualitzades** distingint entre infants menors de 12 anys i adolescents:

A. Infants menors de 12 anys:

- Erotització en les interaccions amb altres (intents de seducció), apropament íntim, exhibicionisme i preguntes inadequades.
- Masturbació compulsiva.
- Apropaments peculiars.
- Intents de petons inadequats.

B. Adolescents:

- Erotització en les interaccions amb altres.
- Ús de la força física o la coerció psicològica per accedir sexualment a altres.
- Promiscuïtat, prostitució.
- Excessiva inhibició sexual.

5.2.3. Indicadors inespecífics

Són coneguts també com indicadors de baixa capacitat predictiva, ja que poden aparèixer com a reacció a diferents situacions potencialment estressants o traumàtiques per als menors:

- Símptomes psicossomàtics (mal de cap o abdominal, cansament, insomni...).

- Por a estar sol o amb una persona determinada.
- Problemes d'alimentació (anorèxia, bulímia) o del son (intensa activitat onírica, malsons, desvetllaments nocturns).
- Expressió emocional d'ansietat, depressió, agressivitat, vergonya.
- Rebuig al contacte físic i/o mostres d'afecte en la relació habitual.
- Resistència a despullar-se o dutxar-se.
- Conductes autolesives.

5.3. Revelació de l'abús

Quan un/a menor comunica que està sent objecte d'abús sexual, sigui tant personalment com algú del seu entorn, no hem de qüestionar-ne el testimoni, ja que l'experiència mostra que aquest és un dels indicadors més potents de la violència sexual.

Davant una revelació és molt important actuar de manera adequada, en general l'escolta s'ha de fer en un lloc adequat, respectant els temps de l'infant o adolescent, evitant interrompre, i en un context d'escolta i disposició a ajudar.

Aquesta seria una de les poques situacions en què es recomana evitar la presència d'altres persones.

5.3.1. Revelació directa

Aquesta comunicació es pot fer directament o indirectament. Encara que no és freqüent la revelació directa, hem de saber que la persona que la recull ha de facilitar la seva expressió en un ambient de calma, acompanyant emocionalment el/la menor i evitant preguntes que corresponen a professionals sanitaris i judicials, davant la possible interferència a la possible investigació i el fenomen de la victimització secundària.

5.3.2. Revelació indirecta

La revelació indirecta és més freqüent en infants més petits o més introvertits, de manera que expressen que alguna cosa ha passat o està passant a través del dibuix, de relats escrits, de preguntes sobre sentiments o relacions personals, o situant el que ha passat en una tercera persona.

En cas de revelació indirecta, que no s'ha de confondre amb els indicis, cal actuar de la mateixa manera que en la revelació directa, ja que no és qui la rep a qui li correspon valorar, verificar o confirmar l'abús, que pertoca als professionals.

5.3.3. Actituds davant la revelació d'un abús

- Mostrar sensibilitat a les necessitats de l'infant**, entenent que quan un menor ens confia el seu secret o ens mostra clarament el que està passant, la nostra tasca primera i principal és donar-li suport. Una persona abusada és vulnerable, un menor encara més, i necessita sentir que el creiem, i per això li expressarem

explícitament la nostra disposició a escoltar-lo i ajudar-lo, evitant així amplificar el seu patiment i ansietat.

- b) **No s'ha de posposar la revelació**, és a dir, se l'escoltarà en el moment que ha triat per comunicar què ha passat o està passant.
- c) **Mantenir la calma i una actitud d'escolta activa**: comportar-se amb calma i comprensió mostra al menor que podem acceptar el relat i l'ànima a explicar què ha passat. Es recomana no interrompre ni evidenciar les nostres emocions (còlera, estupefacció, indignació...). Tampoc no hem de dirigir la conversa, és a dir, no preguntarem com si fos un interrogatori, ni jutjarem, ni etiquetarem.
- d) **Donar suport i confiança**, controlar la reacció emocional normal en una situació com aquesta suposa ser molt mesurats a l'hora de recollir la informació. Per això, les preguntes han de ser obertes i generals (només cal conèixer els fets, sense entrar en qüestions específiques). És important tenir en compte que anar al detall pot generar vergonya, incomprensió o culpa en els menors i en aquell moment cal que senti una actitud d'escolta, de suport i d'ajuda.
- e) Ser conscients del que cal dir i del que no al menor:
 - **Cal dir-li**: que confiem en el que diu i que ha fet bé d'explicar-ho. Que és valent i que no és culpable del que ha passat. Que el que ha passat és una cosa dolenta i que les coses dolentes s'han de dir, no poden ser un secret. Que parlarem amb els seus pares i altres persones que l'ajudaran. Animar-lo a parlar amb persones amb qui se senti bé, inclosos nosaltres.
 - El que **no cal fer o dir**: no es poden demanar detalls al relat inicial (podem influir i aquest fet pot perjudicar-lo i perjudicar-nos); no prometem res que no puguem complir, inclòs el fet de guardar el secret. No es qüestiona mai el relat del menor. No és la nostra funció valorar la versemblança del que relata.
- f) **Ser sempre sincers i avançar-li el que farem**. Això suposa respondre afirmativament i negativament a les preguntes, donar l'explicació oportuna i reconèixer que no sabem res més, quan sigui el cas. A més, orientarem l'infant o l'adolescent a l'estatus de seguretat perduda per l'abús, referenciant les figures paterna i materna i els professionals que puguin ajudar-lo com a facilitadors en la recuperació del seu equilibri emocional.
- g) **Posar per escrit** el que acabem d'escoltar tan aviat com sigui possible, reflectint la data, el lloc i l'hora, procurant recollir el més textualment possible allò que s'ha relatat i explicant també l'actitud del menor, per exemple: nivell de moviment físic, mirada, malestar físic, sentiments, fluïdesa del relat, pauses, contenció o expressió emocional, etc. (Annex IV).
- h) **Informar immediatament els pares** del que ha manifestat el seu fill/a, orientant-los sobre com han de procedir (conveniència de la realització d'una exploració mèdica i formulació de la denúncia, evitant el contacte amb altres professionals inicialment); oferint-los suport psicològic i espiritual i assistència jurídica, a més de

l'acompanyament de la institució on han passat els fets, en les persones encarregades a la Diòcesi.

- i) **Informar del que ha passat al delegat/ada encarregat** d'aquesta àrea, sempre que els pares o tutors hagin consentit la comunicació de la informació, que es posarà a la seva disposició en un termini inferior a 24 hores des del moment en què es tingui coneixement dels fets, i s'interessarà per l'evolució al llarg de tot el procés.

5.3.4. Obligacions davant la revelació d'un abús

Tant a la víctima com als adults els agradaria que no hagués ocorregut l'abús, a tots els espanta i pertorba, els crea inquietud, ansietat i incredulitat, però res d'això no ha d'impedir actuar.

- **L'obligació ètica.** Detectar l'abús d'un menor ens col·loca de sobte davant l'exercici real de la nostra responsabilitat sobre la protecció infantil. El deure moral de comunicar l'abús i protegir els infants està per damunt del deure de guardar la confidencialitat d'un altre tipus d'informacions i relacions professionals o d'amistat.
- **L'obligació legal.** D'acord amb la normativa canònica, però també amb la legislació vigent a Espanya, la notificació és una obligació legal per a tots els ciutadans, especialment per als professionals que treballen amb menors d'edat, segons s'estableix —a banda dels definits en el punt 3.1. Marc Jurídic d'aquest Protocol— en els marcs legals següents:

1. La **Llei 26/2015** de 28 de juliol, de **modificació del sistema de protecció a la infància i l'adolescència**, completa la Llei Orgànica 1/1996 de 15 de gener, de protecció jurídica del menor i de modificació parcial del Codi Civil i de la Llei d'Enjudiciament Civil, en endavant Llei Orgànica de Protecció Jurídica del Menor, és, com afirma el preàmbul de la mateixa Llei, al costat de les previsions del Codi Civil en aquesta matèria, el principal marc regulador dels drets dels menors d'edat.
2. Els delictes contra la llibertat i indemnitat sexual es contemplen en els **arts. 181 i 182 del Codi Penal** que preveuen les penes i sancions que s'imposaran quan s'hagin produït abusos sense que hi hagi consentiment de la persona i atemptin contra la llibertat o indemnitat sexual; i, d'altra banda, estableix les penes que s'aplicaran en abusos sexuals que es produeixin sobre persones majors de 16 anys i menors de 18. Per altra banda, en l'**Art. 183** es tipifica el delicte d'abusos i agressions sexuals a menors.

No oblidem que la Llei té molt en compte l'engany. Aquest s'entén de manera amplíssima quan és utilitzat per a l'obtenció de l'accés carnal, i, per tant, és avaluable i jutjable. Caldrà, en aquest punt, aclarir responsabilitats i obligacions: referides a la detecció, comunicació i denúncia i al deure de reserva.

Coneixement i comunicació són dos drets lligats, inseparables. Comunicar és notificar, transmetre la informació sobre el suposat cas

d'abús. És una condició necessària per a possibilitar la intervenció i una obligació legal.

Veiem que hi ha **dos nivells de comunicació**: un **d'intern**, quan el qui rep la revelació trasllada a l'OPPA la sospita o revelació de l'abús; en un segon nivell, igualment imprescindible, hi ha d'haver una comunicació **externa** i haurà de ser el responsable de l'Arquebisbat qui notifiqui aquesta informació als serveis especialitzats (Institució de Protecció de Menors) i al Ministeri Fiscal.

La responsabilitat de **valorar, verificar o confirmar l'abús** no correspon al comunicant, sinó als serveis especialitzats. La nostra obligació és notificar els indicis detectats i la comunicació que se'ns ha transmès. **No cal tenir la certesa** que el menor està patint abusos.

Finalment, cal insistir en el **deure de reserva** dels professionals o voluntaris que han detectat i comunicat abusos. El deure de reserva, que és també una obligació ètica i legal, vol dir que la persona que ha detectat i comunicat abusos ha de ser discreta, guardar la confidencialitat del que ha conegut, sense que hi hagi cap tipus de difusió, ni pública ni privada. Només comunicarà el que sap als professionals implicats en la intervenció per a resoldre el problema i, sempre, als pares.

5.4. Actuació davant un cas d'abús

Quan qualsevol persona detecta una situació d'abús, o en rep una revelació, ha de contactar amb l'Oficina de Prevenció i Protecció d'Abusos, que n'informarà l'Arquebisbe de Tarragona, el qual activarà el procediment canònic i, eventualment, el procediment civil, d'acord amb els punts que segueixen.

5.4.1. Recepció de l'abús

Davant la detecció o revelació de l'abús, se seguiran els següents passos:

1. **Contacte amb l'OPPA:** L'Oficina posa a disposició el número de telèfon 977 22 96 30 i el correu electrònic oficina.abusos@arqtgn.cat que estarà disponible les 24 hores del dia per tal que qui ho desitgi pugui contactar-hi, tant si es tracta d'una víctima d'abusos com un tercer que vulgui posar en coneixement de l'Arquebisbat la comissió d'un abús. Aquests mitjans els gestiona el Responsable de l'acolliment. Si es rep la revelació, aquesta comunicació ha de ser abans de 24 hores.
2. **Primera trobada:** El Responsable de l'acolliment farà una trobada, que en la mesura que sigui possible ha de ser presencial, amb les persones que es posin en contacte amb l'OPPA. L'objectiu principal d'aquesta primera trobada és l'escolta i la recollida d'informació necessària per establir les accions que en el futur es puguin dur a terme. És a dir, l'eventual tipificació delictuosa —tant penal com canònica— i les necessitats assistencials i sanitàries que calgui oferir.
3. **Informe:** El Responsable de l'acolliment farà un informe complet i notificarà al Coordinador la nova recepció d'informació. (Annex IV.)

4. **Discussió:** El Coordinador convocarà els membres de l'OPPA abans de 15 dies per a la discussió i petició del seu parer en els àmbits que són competents. D'aquesta reunió se n'aixecarà acta i es proposaran les accions que es duren a terme per donar resposta integral a la situació presentada.
5. **Presentació a l'Arquebisbe:** El Coordinador presentarà a l'Arquebisbe, en un termini d'una setmana, l'informe de la trobada inicial i l'acta de la reunió, per tal que aquest aprovi i executi les accions que consideri oportunes. Ordinàriament, el Coordinador informarà els membres de l'OPPA de les accions que es duren a terme. Això no obstant, l'Arquebisbe es reserva el dret d'informar, o no, d'aquestes accions als membres de l'OPPA, inclòs el Coordinador.

5.4.2. Procediment canònic

A l'espera de les Línies guia que prepara el Servei de la CEE, el **Protocol d'actuació de l'Església a Espanya** per a tractar els casos dels delictes més greus comesos contra la moral per part de clergues és el document genèric publicat per la Junta Episcopal d'assumptes jurídics de la CEE l'any 2010 (Annex I), que indica el procediment d'actuació del bisbe diocesà en aquests casos.

Els principals aspectes que contempla aquest Protocol són:

- Recepció de la denúncia.
- Compliment de la legislació de l'Estat.
- Judici de versemblança de la denúncia.
- Actuacions subsegüents (estimació o no de la denúncia / inici d'una investigació preliminar / imposició de mesures cautelars).
- Prescripció dels delictes.
- Conclusió de la investigació preliminar.
- Remissió de les actes a la Congregació per a la Doctrina de la Fe.
- Procés canònic subsegüent - Resolució.

Sempre s'ha de garantir la **presumpció d'innocència**, protegint la reputació de l'investigat. Llevat que hi hagi raons serioses per al contrari, l'investigat ha de ser informat amb promptitud dels càrrecs que se li imputen, per tal de poder defensar-se, tenint en compte el c. 1728 §2. Se'l convidarà a utilitzar l'assistència de consultors civils i canònics. També se li oferirà assistència espiritual i psicològica.

Quan hi hagi motius per creure que els delictes es poden repetir, es prendran sense demora les mesures cautelars oportunes, ja des de la fase d'investigació prèvia, quan hi ha víctimes menors o persones que habitualment tenen ús imperfecte de la raó a la qual el dret reconeix igual tutela.

Tot ha de quedar per escrit i arxivat.

5.4.3. Actuació davant les autoritats civils

A l'espera de les Línies guia que prepara el Servei de la CEE, el **Protocol d'actuació segons la legislació de l'Estat** que va publicar el Servei Jurídic

Civil de la Secretaria General de la CEE el juny del 2010 (Annex II) és un document de referència que pretén ajudar els bisbes, clergues, religiosos i institucions eclesiàstiques sobre la manera de procedir en els casos que es puguin presentar respecte a clergues, religiosos o altres persones que treballen en la pastoral de l'Església catòlica i que impliquin agressions o abusos sexuals a menors, o bé possessió de pornografia infantil entre altres supòsits, tenint en compte la legislació espanyola concordada, doctrina científica i jurisprudència sobre aquests casos.

Aquest Protocol de bones pràctiques contempla actuacions per diverses situacions o supòsits, segons la forma de fer arribar la denúncia:

- **Primer supòsit:** agressió o abús sexual denunciat a l'autoritat eclesiàstica sense previ coneixement de les autoritats civils.
- **Segon supòsit:** agressió o abús sexual denunciat directament a la policia o a l'autoritat judicial.
- **Tercer supòsit:** quan l'autoritat eclesiàstica té coneixement d'un fet que pot ser delictes contra la llibertat o indemnitat sexual a través d'una confidència del sacerdot o religiós presumptament responsable (secret ministerial).

5.5. Resolució del cas d'abús

5.5.1. La justícia ordinària

Habitualment la resolució dels casos d'abusos es realitzarà mitjançant les instàncies judicials i administratives legítimes i corresponents, d'acord amb la legislació aplicable en cada cas, sense descartar, quan aquesta no sigui possible, l'adopció de mesures disciplinàries en el cas dels clergues, d'acord amb el *Motu proprio Sacramentorum sanctitatis tutela*.

5.5.2. La justícia restaurativa

L'abús sexual produeix un dany psicològic, moral i espiritual en les persones que el pateixen que, en molts casos, no s'arriba a curar fonamentalment per raó del tipus de processos judicials en què les persones que denuncien arriben a sentir-se excloses (i això ho manifesten elles, les persones que denuncien).

Per aquesta raó, l'Església, que és Mare, ha de treballar activament i promoure un altre estil a l'hora de fer una atenció integral a aquestes persones, de manera que el seu acompanyament, sempre que les parts vulguin, perjudicat i denunciat, pugui tancar el procés d'una manera restaurativa.

Howard Zehr, un dels pioners en el camp de la justícia restaurativa, considera «el procés restauratiu com un procés que involucra, en la mesura del possible, els afectats pel delictes per així, col·lectivament, identificar i abordar els danys, les necessitats i les obligacions per tal de curar i fer les coses bé».

La justícia restaurativa implica activament el victimari, el perjudicat i els seus entorns, també les institucions i la comunitat. En són característiques fonamentals:

- Al centre hi ha la persona, el que ha passat i el dany que això li ha causat.
- L'entorn institucional tracta de qualificar el dany que ha patit la víctima i així determinar de quina manera es pot compensar.
- Es busca reduir la condemna que ha de complir el victimari, a través de la reconciliació i el treball per buscar una harmonia i el perdó.
- Cal que les parts es reuneixin per a buscar solucions.
- Es realitza un treball, no sols de reparació, sinó també de prevenció.

Són objectius de la justícia restaurativa, i l'Església els ha d'assumir com a propis, els que enumerem a continuació:

- a) **Donar suport** a les víctimes, donar-los una veu, motivar-les a expressar les seves necessitats, permetre-les participar en el procés de resolució i oferir-los ajut.
- b) **Reparar** les relacions malmeses pel delictes i el pecat.
- c) **Denunciar** el comportament criminal com a inacceptable i reafirmar els valors de l'Església.
- d) **Motivar la responsabilitat** de totes les parts relacionades, especialment del victimari i de la institució on s'ha produït el dany.
- e) **Identificar resultats** restauratius i directes.
- f) **Reduir la reincidència** motivant el canvi del victimari, facilitant-ne la reintegració a l'Església i la conversió.
- g) **Identificar els factors** que causen o faciliten la comissió dels delictes i informar els responsables —Ordinari o Superior/a major— perquè implementin estratègies preventives, de detecció eficaç i d'actuació en casos de sospita o denúncia.

6. Seguiment i avaluació

L'Arquebisbat fa un seguiment del protocol present mitjançant un informe anual que el Coordinador de l'OPPA ha de presentar a l'Arquebisbe de Tarragona.

Les dades desagregades que utilitzem són:

1. **Nombre de persones** que han contactat amb l'OPPA.
2. Distribució per:
 - **Sexe:** homes / dones
 - **Rang d'edat:** menors de 18 / 18-30 / 31-50 / 51-65 / 66-75 / majors de 75.
 - **Relació amb el cas:** víctima directa / informant / familiar.
 - **Serveis utilitzats**
3. **Resolució dels casos:**
 - Nombre d'indemnitzacions acordades.
 - Quantitat de les indemnitzacions i data.
 - Clàusules de confidencialitat i criteris.

7. Disposicions finals

- En la primera fase d'implementació d'aquest Protocol s'ha de lliurar una còpia al conjunt de les persones a qui els sigui d'aplicació a través de sessions presencials organitzades per col·lectius segons la responsabilitat i el grau de relació amb l'Arquebisbat.
- Anualment es durà a terme una activitat tot informant de les accions realitzades i recordant el Protocol.
- Cal garantir que el Protocol estigui accessible per a poder-lo consultar.

ANNEXOS

I. Protocolo de actuación de la Iglesia en España para tratar los casos de los delitos más graves cometidos contra la moral por parte de clérigos

(Modificado a tenor de las nuevas Normas de la Santa Sede, y aprobado por la Junta Episcopal de Asuntos Jurídicos en su reunión 267, de 22 de julio de 2010)

1. Tipificación vigente

La Congregación para la Doctrina de la Fe, a tenor del art. 52 de la Constitución Apostólica *Pastor Bonus*, juzga los delitos contra la fe y los delitos más graves cometidos contra la moral o en la celebración de los sacramentos y, en caso necesario, procede a declarar o imponer sanciones canónicas a tenor del Derecho, tanto común como propio.

En el año 2001 se promulgó el Motu Proprio *Sacramentorum Sanctitatis Tutela*, como ley reguladora de la materia. Nueve años después, la Congregación para la Doctrina de la Fe ha estimado necesario proceder a la reforma del citado texto normativo, introduciendo algunas modificaciones para mejorar su operatividad práctica. El Santo Padre aprobó las nuevas normas el 21 de mayo de 2010 y ordenó su promulgación.

En materia moral, los delitos más graves reservados actualmente al juicio de la Congregación para la Doctrina de la Fe son:

1. El delito contra el sexto mandamiento del Decálogo cometido por un clérigo con un menor de 18 años. Se equipara al menor la persona que habitualmente tiene un uso imperfecto de la razón.
2. La adquisición, retención o divulgación, con un fin libidinoso, de imágenes pornográficas de menores, de edad inferior a 14 años, por parte de un clérigo en cualquier forma y con cualquier instrumento.

2. Recepción de la denuncia

El inicio del procedimiento comienza con la denuncia de una posible infracción recibida por el Obispo diocesano.

La denuncia puede proceder directamente de la víctima, de un tercero (como parientes o cuidadores) o, incluso, ser anónima. Es posible, asimismo, que la primera noticia se adquiriera a través de los medios de comunicación.

La denuncia anónima o de quien desea permanecer en el anonimato será tomada inicialmente en consideración, si bien la identidad del denunciante y de la víctima habrá de manifestarse al acusado por naturales exigencias del derecho de defensa en el caso de que se siga efectivamente un proceso. El procedimiento, sin embargo, puede iniciarse sin el conocimiento previo de la identidad del denunciante.

Toda denuncia debe ser recibida y tratada con diligencia y seriedad. Ninguna puede ser desestimada sin una consideración atenta.

Como norma general, la denuncia debe ser presentada por escrito, fechada y debidamente autenticada por un notario eclesiástico. Debe procurarse que resulte lo más detallada posible, de manera que conste la identidad del acusado, la naturaleza de los actos que se denuncian, el tiempo y el lugar de su realización así como las especiales circunstancias concurrentes.

Si la denuncia se presenta oralmente se pondrá por escrito, se autenticará por notario eclesiástico y se procurará obtener la firma del denunciante.

3. Cumplimiento de la legislación del Estado

El Obispo diocesano observará las normas que, eventualmente, puedan establecer las leyes penales del Estado relativas a la información acerca de estos delitos. La autoridad eclesiástica, asimismo, colaborará en las investigaciones que puedan llevar las autoridades civiles.

El proceso canónico se realizará con independencia del que tenga lugar en el ámbito del Estado.

4. Juicio de verosimilitud de la denuncia

Tras la recepción de la denuncia, corresponde al Obispo diocesano un primer juicio de verosimilitud (si las circunstancias mencionadas personas, tiempos y lugares responden a la realidad, si el denunciante es creíble, si la denuncia cuenta con un mínimo de consistencia, si carece de contradicciones flagrantes que pudieran desautorizarla, etc.).

Esta apreciación no supone toma de postura ni a favor ni en contra del acusado.

El Obispo puede servirse del parecer de expertos para realizar la valoración de la denuncia.

5. Actuaciones subsiguientes

Si el Obispo considera que la denuncia carece absolutamente de verosimilitud no se inicia el procedimiento ni se informa a la Congregación para la Doctrina de la Fe. De todo ello se da comunicación al denunciante y al acusado.

Si se demuestra que una acusación era infundada, se tomarán todas las medidas para restablecer la buena fama de la persona falsamente acusada.

Si el Obispo considera que la denuncia resulta verosímil, debe dictar un decreto para dar paso a la investigación preliminar.

El juicio de verosimilitud se refiere a la naturaleza de la denuncia y no prejuzga de ningún modo la condición del acusado. Sin embargo, en cualquier momento de las actuaciones, a tenor del c. 1722, puede el Obispo, si lo considera necesario para prevenir el escándalo, proteger la libertad de los testigos o garantizar la buena marcha del proceso, imponer medidas temporales de carácter cautelar, para prohibir al clérigo acusado el ejercicio del ministerio sagrado o del propio oficio, imponer o prohibir la residencia en determinados lugares, o incluso prohibirle la participación pública en la eucaristía.

Tales medidas pueden imponerse mediante precepto desde el momento de inicio de la investigación preliminar.

6. Prescripción de los delitos

La acción criminal relativa a los delitos más graves contra la moral reservados al juicio de la Congregación para la Doctrina de la Fe se extingue por prescripción en 20 años, sin perjuicio del derecho de la Congregación para la Doctrina de la Fe de derogar la prescripción para casos singulares.

La prescripción inicia a tenor del c. 1362 § 2 del Código de Derecho Canónico. Sin embargo, en el delito contra el sexto mandamiento del Decálogo cometido por

un clérigo con un menor de 18 años la prescripción comienza a correr desde el día en que el menor cumple 18 años.

7. Inicio de la investigación preliminar

Siempre que el Ordinario tenga noticia, al menos verosímil, de un delito, debe investigar con cautela, personalmente o por medio de una persona idónea, sobre los hechos y sus circunstancias, así como sobre la imputabilidad, a no ser que esta investigación parezca del todo superflua (c. 1717 § 1).

La investigación preliminar no es un proceso judicial sino una actuación administrativa destinada a que el Obispo haga un juicio de probabilidad acerca de si el delito fue o no cometido.

El objeto de la investigación preliminar son los hechos, las circunstancias y la imputabilidad del sujeto. Cometida la infracción externa, se presume la imputabilidad, a no ser que conste lo contrario (c. 1321 § 3).

La investigación preliminar puede ser llevada personalmente por el Obispo o por la persona nombrada para ello, que tiene los mismos poderes e idénticas obligaciones que el auditor en un proceso (c. 1717 § 3). El nombramiento se realiza mediante decreto, si no consta en el decreto de apertura de la investigación preliminar.

En el caso de clérigos religiosos, la investigación preliminar se realizará en el ámbito del propio Instituto.

8. Derechos del acusado

Hay que evitar que, por la investigación preliminar, se ponga en peligro la buena fama de alguien (c. 1717 § 2).

Se aconsejará al acusado que disponga de la debida asistencia jurídica, canónica y civil, si procede.

9. Conclusión de la investigación preliminar

La persona nombrada para realizar la investigación remitirá el informe al Obispo diocesano, en el que indicará la conclusión a la que ha llegado acerca de la probabilidad o no de la comisión del delito y cómo ha procedido en el curso de la investigación.

El Obispo, tomando en consideración el informe presentado y valiéndose, si lo estima oportuno, del asesoramiento de expertos, formula su propia opinión acerca de la probabilidad o no de la comisión del delito.

La investigación preliminar concluye cuando el Obispo declara, mediante decreto, que se han reunido elementos suficientes para determinar la probabilidad de comisión del delito (c. 1718 § 1).

Si no se abre el proceso penal salvo que la acusación sea manifiestamente inconsistente, deben guardarse en el archivo secreto de la curia las actas de la investigación y los decretos del Ordinario con los que se inicia o concluye la investigación, así como todo aquello que precede a la investigación (c. 1719).

10. Remisión de las Actas a la Congregación para la Doctrina de la Fe

Concluida la investigación preliminar, el Obispo diocesano notifica a la Congregación para la Doctrina de la Fe el resultado de la investigación.

La Congregación determina cómo proceder en el asunto.

El *votum* del Obispo es objeto de consideración atenta por parte de la Congregación y tiene gran relevancia en la decisión que finalmente adopte acerca de la procedencia o no de la acción canónica y, en ese caso, de qué tipo.

El Obispo diocesano puede imponer medidas cautelares de carácter administrativo mediante decreto si no ha juzgado necesario hacerlo con anterioridad, en el momento de remitir las actas a la Congregación, según lo previsto en el c. 1722: «Para evitar escándalos, defender la libertad de los testigos y garantizar el curso de la justicia, puede el Ordinario, después de oír al promotor de justicia y habiendo citado al acusado, apartar a éste, en cualquier fase del proceso, del ejercicio del ministerio sagrado o de un oficio o cargo eclesiástico, imponerle o prohibirle la residencia en un lugar o territorio, o también prohibirle que reciba públicamente la santísima Eucaristía, pero todas estas provisiones deben revocarse al cesar la causa que las motivó, y dejan *ipso iure* de tener vigor al terminar el proceso penal».

En el caso de los clérigos religiosos, será el Superior competente quien remita a la Congregación las actas de la investigación preliminar realizada en el propio Instituto.

II. Proceso canónico subsiguiente

1. La Congregación para la Doctrina de la Fe revisará las actas de la investigación preliminar, considerará el *votum* del Obispo diocesano y adoptará la decisión más conveniente al caso:
 - a. Devolver la causa al Obispo (con determinadas directrices, eventualmente, acerca del modo de actuar) para que lleve a cabo un proceso judicial en el tribunal diocesano.
 - b. Reservar la causa al propio tribunal de la Congregación, para resolver mediante proceso judicial.
 - c. En ciertos supuestos, de oficio o a instancia del Ordinario, decidir que se proceda por decreto extrajudicial del que trata el c. 1720: «Si el Ordinario estima que debe procederse mediante decreto extrajudicial: 1. hará saber al reo la acusación y las pruebas, dándole la posibilidad de que se defienda, a no ser que el reo, legítimamente llamado, no quisiera comparecer; 2. Debe sopesar cuidadosamente con dos asesores todas las pruebas y argumentos; 3. si consta con certeza el delito y no se ha extinguido la acción criminal, dictará decreto de acuerdo con los cc. 1342-1350, exponiendo, al menos brevemente, las razones de derecho y de hecho». Sin embargo, las penas expiatorias perpetuas serán irrogadas solamente con mandato de la Congregación para la Doctrina de la Fe.
 - d. Presentar directamente casos gravísimos a la decisión del Sumo Pontífice para proceder a la dimisión del estado clerical junto con la dispensa de la ley del celibato, siempre que conste de modo manifiesto la comisión del delito y después de que se haya dado al reo la facultad de defenderse.
2. La Congregación puede requerir una ampliación de la información o una clarificación de los datos aportados.
3. Sin perjuicio de lo prescrito por el can. 1421 del Código de Derecho Canónico, la Congregación para la Doctrina de la Fe puede conceder la dispensa del requisito del sacerdocio y también del requisito del doctorado en Derecho

canónico a quienes ejerzan en los procesos diocesanos sobre estas causas las funciones de Juez, Promotor de Justicia, Notario y Patrono.

12.Sostenimiento del clérigo

Si el sacerdote o diácono no es expulsado del estado clerical, debe atenderse a su adecuado sostenimiento, si no se le puede confiar un oficio (c. 1350 § 1).

Además, el Obispo diocesano debe ayudar al clérigo que ha sido expulsado, si se encuentra en verdadera necesidad como consecuencia de la pena impuesta (c. 1350 § 2).

13.Archivo de la documentación

La ley universal requiere que las actas de la investigación preliminar, los decretos de inicio y conclusión, y todos los documentos desde el momento de inicio del procedimiento se conserven en el archivo secreto de la curia, si no son necesarios para el proceso penal.

El Obispo diocesano debe cuidar que se observe la legislación del Estado acerca de la conservación de documentos que puedan ser necesarios para ulteriores procesos en el ámbito estatal.

II. Protocolo de actuación según la Legislación del Estado

El presente documento recoge una serie de criterios orientadores, teniendo en cuenta la legislación española, concordada, doctrina científica y jurisprudencia recogidas en las páginas precedentes, que pretenden ayudar a los Sres. Obispos, clérigos, religiosos e Instituciones eclesíásticas, sobre la forma de proceder en los casos que se puedan presentar respecto de clérigos, religiosos o por otras personas que trabajan en la pastoral de la Iglesia Católica y que impliquen agresiones o abusos sexuales a menores, o posesión de pornografía infantil, entre otros supuestos.

Este Protocolo contempla diversas situaciones o supuestos:

- 1º El Sr. Obispo u otra Autoridad eclesíástica es informado a través de una denuncia privada o tiene conocimiento por rumores, de la existencia de un presunto delito contra la libertad e indemnidad sexuales, supuestamente cometido por un sacerdote diocesano o un religioso. Estos hechos no son conocidos por la Policía ni por la Autoridad judicial.
- 2º El Sr. Obispo o la Autoridad eclesíástica respectiva, es informado de la existencia de una denuncia ante la Policía, el Juzgado o el Ministerio Fiscal, de un caso de agresión o abuso sexual, supuestamente cometido por un sacerdote diocesano o un religioso que presta sus servicios pastorales en la Diócesis. El asunto ya es conocido por la opinión pública.
- 3º Que la Autoridad eclesíástica tenga noticias de la comisión de un hecho que presenta caracteres de delito contra la libertad sexual del que haya tenido conocimiento a través de una confidencia o relación de confianza mutua del propio sacerdote o religioso.

Consideraciones generales

1. Para afrontar estas complejas situaciones, la prudencia jurídica aconseja no ceder al clima de sospecha, de acusaciones con frecuencia infundadas, de denuncias muy tardías con sabor a montaje, de aprovechamiento con objetivos económicos, de la confusión y del nerviosismo, que con frecuencia acompañan estas oleadas de escándalos públicos.
2. Cuando las Autoridades eclesíásticas tratan estos delicados problemas, no sólo tienen el deber de respetar el fundamental principio de la presunción de inocencia, sino que deben adecuarse también a las exigencias de la relación de confianza y del correspondiente *secreto ministerial* que es inherente a las relaciones entre el Obispo y los sacerdotes o religiosos que colaboran con él, así como entre los sacerdotes y los fieles
3. En materia de *delincuencia sexual* es posible hablar de acción, comisión por omisión, así como de cooperación necesaria, complicidad o encubrimiento. La posición del *Superior jerárquico* determina la posibilidad de la comisión por omisión, cuando la omisión de la actuación debida del Superior ha favorecido la causación del resultado penalmente típico, es decir, cuando el hecho pudo haber sido evitado si se hubiera actuado diligentemente.
4. La esfera de *responsabilidad jurídica de los Obispos* y de las Instituciones de la Iglesia debe ser delimitada en función de lo que con certeza y de manera efectiva se habría podido hacer para evitar el delito, teniendo en cuenta asimismo, que, incluso en el caso de clérigos, hay circunstancias y ámbitos de comportamiento que no son controlables, pues no afectan al ejercicio

del ministerio, sino que forman parte de la esfera de su vida privada y de su exclusiva responsabilidad personal.

5. Ante una *situación de riesgo en el trato con menores*, se destinará al clérigo, religioso, etc., afectado, a una labor pastoral exclusivamente con personas mayores u otra que se considere adecuada atendiendo a sus circunstancias personales, con apartamiento efectivo de la relación con menores de edad y con la *prohibición expresa* de mantener ninguna clase de trato de naturaleza pastoral con ellos. Debería documentarse adecuadamente la prohibición aludida. Sólo cuando los hechos delictivos se realicen al margen de la función propia del clérigo, religioso, etc., se considera que *no habría lugar a declarar la responsabilidad civil subsidiaria de la Iglesia*, en cuyo nombre realiza su labor pastoral.
6. Es necesario *disponer de abogados idóneos* para defender tales casos y acostumbrados a trabajar en medios eclesiales. La presencia de un Letrado es necesaria en caso de detención, durante los interrogatorios y durante toda la instrucción de la causa.
7. Designar un *portavoz o interlocutor oficial* ante los medios de comunicación, en su caso, y ante la Policía.
8. Si se ve necesario emitir un *comunicado de prensa*, la información ha de ser lo más breve posible, evitando todo sensacionalismo y todo debate de naturaleza jurídica. El comunicado tiene que tener presente distintos puntos: 1º/ hechos objetivos (sin ningún elemento valorativo); 2º/ apoyo, cercanía y solidaridad con la víctima (se condenarán, con carácter general, los hechos de esta naturaleza), y, 3º/ sobre el sacerdote o religioso: se hará referencia al derecho constitucional a la presunción de inocencia y a la colaboración con la Administración de Justicia.
9. *Relación con la víctima y sus familiares*. Durante el desarrollo de la investigación y del proceso, las relaciones con las víctimas y su entorno se deben llevar con el asesoramiento y ayuda de abogado, para no dar lugar a malentendidos o perjudicar la defensa del acusado, evitando toda presión sobre los menores o sus familiares.
10. Si la conducta denunciada se refiere a hechos ocurridos hace años y, por tanto, se consideran *prescritos los presuntos delitos*, tanto civil como canónicamente, sin perjuicio de concluir el oportuno expediente canónico, la Autoridad eclesiástica adoptará las medidas pastorales que procedan, en interés general de la Iglesia.

1. Primer supuesto

Agresión o abuso sexual denunciado a la Autoridad eclesiástica sin previo conocimiento de las autoridades civiles

- 1.1. El supuesto de una denuncia de abuso sexual de menores presentada directamente al Obispado, a un sacerdote o religioso, requiere un tratamiento particular, pues los hechos no se han puesto todavía en conocimiento de la policía o de la Autoridad judicial.
- 1.2. El Sr. Obispo o su delegado se *entrevistará*, lo antes posible, con el *denunciante*, en presencia de un testigo, para cerciorarse de la seriedad de la denuncia y, si es posible, se ratifique. Se redactará un Informe escrito para dejar constancia del hecho.

- 1.3. El Sr. Obispo o su representante tendrá un *encuentro*, a la mayor brevedad, y si pareciera oportuno con la presencia de un testigo, *con el sacerdote o religioso denunciado*, para informarle de los hechos de que es acusado y de los trámites que van a seguirse: garantizarle el respeto de sus derechos, en especial el de presunción de inocencia; ofrecerle la ayuda que necesite; prohibirle todo contacto con el denunciante, la presunta víctima y su familia e informarle, cuando las circunstancias lo aconsejen, de las medidas-cautelares- que se piensan adoptar sobre su persona en relación a sus actuales actividades pastorales. Se redacta un Informe para dejar constancia de lo expuesto.
- 1.4. Se contactará con un abogado para saber si, a la vista de lo actuando hasta el momento, hay *indicios racionales de la comisión de un hecho delictivo*. Caso afirmativo, la Autoridad eclesiástica invita o aconseja, en un primer momento, a los denunciantes a presentar ellos mismos la denuncia ante la Policía, el Ministerio Fiscal o el Juzgado de Instrucción, conforme exige la ley en este tipo de delitos y se indica en el apartado siguiente.
- 1.5. En los *delitos de abusos sexuales*, si la víctima es mayor de edad, *sólo puede presentar la denuncia* la persona agraviada. Si es menor, los representantes legales o querrela del Ministerio Fiscal, que actuará ponderando los legítimos intereses en presencia. Si la víctima es menor de edad, incapaz o una persona desvalida, bastará denuncia del Ministerio Fiscal.
- 1.6. Cuando de los hechos denunciados y de las averiguaciones realizadas existan *dudas razonables* sobre la veracidad de los hechos, la Autoridad eclesiástica archivará las actuaciones y comunicará a los denunciantes que ejerciten, si lo estiman conveniente, las acciones jurídicas que consideren oportunas, asumiendo la responsabilidad que proceda.
- 1.7. Caso de *sospechas basadas en rumores o testimonios indirectos*, se ha de proceder con la máxima cautela, ya que pueden conducir a la calumnia con consecuencias extraordinariamente graves para la persona inculpada. El procedimiento a seguir, sin embargo, debe ser el mismo que el señalado en los párrafos anteriores, después de una verificación, con la mayor seriedad de los elementos que llevan a la sospecha. Conviene, pues, discernir siempre lo más objetivamente posible cuál es la verdad, sobre todo cuando son conocidos los dramas que acarrear a los adultos las falsas denuncias.

2. Segundo supuesto

Agresión o abuso sexual denunciado a la Autoridad eclesiástica sin previo conocimiento de las autoridades civiles.

- 2.1. Se han de tener en cuenta las consideraciones generales señaladas en este Protocolo. Se *contactará de inmediato con uno de los abogados* previamente escogidos y se prestará la colaboración que sea necesaria a la Policía o a la Administración de Justicia.
- 2.2. Si el *sacerdote o religioso* ha prestado declaración y *ha reconocido los hechos* de los que se le acusa, es importante asegurarle el acompañamiento que proceda, advirtiéndole las consecuencias civiles y canónicas derivadas de su conducta.

- 2.3. En tanto no se produce la sentencia condenatoria, se ha de *respetar la presunción de inocencia*, sin dejar de adoptar las medidas cautelares canónicas que sean procedentes.
- 2.4. En cuanto a la *situación procesal del acusado*: asegurarse de que pueda tener un interlocutor a fin de poder evaluar su estado físico, psicológico y espiritual, así como su defensa jurídica. Caso de que esté en situación de libertad provisional anterior al proceso, se determinará el lugar de acogida, etc.

3. Tercer supuesto

Cuando la autoridad eclesiástica tiene conocimiento de un hecho que puede ser delito contra la libertad o indemnidad sexual a través de una confidencia del sacerdote o religioso presuntamente responsable (secreto ministerial).

- 3.1. Con carácter general, los representantes de las distintas Instituciones u Órganos eclesiásticos tienen el *deber de denunciar* todos los delitos de que tengan conocimiento, incluidos los cometidos por quienes actúan a su cargo o bajo su dirección. Es esta una obligación puramente gubernativa. (cfr. apartado 1.5 de este Protocolo). Se trata de cumplir una obligación legal, la de informar a la Justicia por el bien de la víctima e, indirectamente, por el de la Iglesia y el de toda la sociedad.
- 3.2. No obstante lo anterior, *no existe encubrimiento ni infracción penal alguna*, por no denunciar un delito del que se ha tenido conocimiento en ejercicio de las funciones del ministerio sacerdotal o religioso, ni obligación de declarar como testigo en procesos civiles ni penales respecto de hechos de los que se haya tenido conocimiento en virtud del ejercicio del citado ministerio (arts. 263 y 417 LECr y 371 LEC), sin perjuicio de lo dispuesto en el apartado 3.4 de este Protocolo.
- 3.3. La anterior conclusión se deduce de las siguientes disposiciones legales: “En ningún caso las autoridades eclesiásticas, clérigos o religiosos podrán ser requeridos por los jueces u otras autoridades para dar información sobre personas o materias de que hayan tenido conocimiento por razón de su ministerio” (art. II.3 Acuerdo con la Santa Sede de 28 julio 1976), o “respecto de las noticias que se les hubieren revelado en el ejercicio de las funciones de su ministerio” (LECr, art. 263). Conviene recordar que los eclesiásticos tampoco podrán ser obligados a declarar como testigos sobre los hechos a que se refieren el párrafo anterior (art. 417 LECr.). El contenido de estos preceptos excede de lo que sería exclusivamente el secreto de confesión, para extenderse a otros menesteres espirituales distintos del estricto sacramento de la penitencia. El reconocimiento al clérigo o religioso del derecho a no declarar debe interpretarse como una manifestación de respeto a la libertad de conciencia, tanto del ministro de culto, como de la persona que confió su secreto en ejercicio de la libertad religiosa. Se otorga una exención, no una prohibición de declarar o testificar.
- 3.4. Como *límite o excepción a los principios generales* señalados en los apartados anteriores, la Autoridad eclesiástica, sacerdote o religioso que tenga conocimiento de hechos que revisten los caracteres de delito contra la libertad sexual, tiene la *obligación de denunciar la próxima o actual comisión de un delito*, sin que sea un obstáculo el haber tenido noticia de

ello con motivo o con ocasión de la dirección espiritual o confidencia del propio interesado.

En definitiva, si no se impide la comisión de un delito del que se tenga noticia o no se acude a la autoridad o sus agentes para que lo impidan, y la ruptura de la confidencialidad no se produce, en estas circunstancias, se abre el camino a la apreciación del delito del *artículo 450* del Código Penal, concurrentes el resto de requisitos típicos.

- 3.5.** El reconocimiento al clérigo o religioso de un *derecho a no declarar* debe interpretarse como una manifestación de respeto a la libertad de conciencia, tanto del ministro de culto, como de la persona que confió su secreto en ejercicio de la libertad religiosa.

Madrid, 22 junio 2010.

III. Declaració personal responsable de rebuig a l'abús sexual a menors i adhesió a la prevenció i actuació

Jo, Sr. / Sra.: _____
amb activitat pastoral / docent / col·laborador com a _____
a la Parròquia / Col·legi de _____
arxiprestat de _____, pertanyent a l'arxidiòcesi de Tarragona.

En conformitat amb el que estableix el PROTOCOL PER A LA PREVENCIÓ I ACTUACIÓ EN CAS D'ABUSOS DE MENORS I ADULTS VULNERABLES A L'ARQUEBISBAT DE TARRAGONA, on s'explicita l'acceptació per part dels agents de pastoral i les persones col·laboradores en les parròquies, col·legis i altres institucions diocesanes, l'activitat de les quals implica activitats amb infants i adolescents menors d'edat, de les condicions de selecció de personal i actuacions de prevenció i gestió davant de possibles casos d'abusos sexuals a menors,

DECLARO QUE ACCEPTO RESPONSABLEMENT I VOLUNTÀRIAMENT aquestes condicions, que són:

- Soc coneixedor/a de l'existència i el contingut del PROTOCOL PER A LA PREVENCIÓ I ACTUACIÓ EN CAS D'ABUSOS DE MENORS I ADULTS VULNERABLES A L'ARQUEBISBAT DE TARRAGONA i manifesto el meu compromís d'acceptar-lo i seguir-lo.
- Indico el meu compromís de sol·licitar per a l'Arquebisbat de Tarragona un Justificant d'absència d'antecedents de delictes de naturalesa sexual en el Registre Central de Delinqüents Sexuals com a persona que tindrà responsabilitat professional o voluntària amb menors en l'àmbit de les institucions i les activitats diocesanes.
- Manifesto també de forma expressa:
 - El rebuig personal a qualsevol mena d'abús sexual, especialment a menors;
 - Que conec la doctrina i la posició de l'Església sobre aquest assumpte i que, per tant, sé que la persona que incorre en aquest tipus de delictes manifesta una conducta greument contrària a la llei de Déu i a les normes eclesials;
 - Que entenc que la conducta de l'agressor sexual a menors és també delictiva segons la legislació penal de l'Estat, i que he estat informat/da de les lleis vigents en aquesta matèria;
 - Que si cometés qualsevol acte d'abusos a menors ho faria enganyant i traint la voluntat de l'Església, sent responsable únicament i exclusivament jo mateix com a realitzador/a d'aquests actes.
- En el meu procés de selecció/elecció com a agent de pastoral, docent, monitor o col·laborador/a amb la diòcesi per a realitzar activitats educatives, esportives, recreatives o pastorals amb menors, accepto com a preceptiva una entrevista i diàleg directe en què s'exposin clarament els aspectes relatius als mètodes pastorals, precaucions, possibilitats, problemes i dubtes sobre el treball amb els menors, així com les cauteles preventives i els procediments d'actuació davant casos hipotètics de denúncia d'abusos sexuals.

- Expresso, també, la meva disposició i compromís a participar en temes de formació sobre la prevenció d'abusos sexuals a menors i les seves maneres conseqüents d'actuar davant d'ells que, programats per la diòcesi amb la temporalitat que es consideri oportuna i impartits per experts, tindran com a destinataris tots aquells que treballin amb infants i adolescents, ja siguin sacerdots, religiosos o laics professors, catequistes, monitors i animadors de joves, oferint-se també aquesta formació a pares i tutors legals d'alumnes de col·legis diocesans o religiosos i de menors assistents a les catequesis i activitats parroquials.

Tot això ho signo a _____,
el dia _____ de _____ de _____.

Signat Sr. / Sra.:

IV. Informe de notificació

INFORME DE NOTIFICACIÓ – ABÚS SEXUAL A MENORS		
1	DADES DEL QUI NOTIFICA	DATA DE LA NOTIFICACIÓ
NOM I COGNOMS / NÚM. D'IDENTIFICACIÓ PROFESSIONAL		TELÈFON
ORGANISME		CENTRE DE TREBALL
DOMICILI		
PROVÍNCIA	MUNICIPI	CODI POSTAL
2	DADES DEL/LA MENOR (POSSIBLE VÍCTIMA D'ABÚS)	
NOM I COGNOMS		NACIONALITAT
DATA DE NAIXEMENT	DOMICILI DEL/LA MENOR O CENTRE ON ES TROBA ACTUALMENT	TELÈFON
PROVÍNCIA	MUNICIPI	CODI POSTAL
3	DADES DEL PARE / MARE / TUTOR	
NOM I COGNOMS		
DOMICILI		TELÈFON
PROVÍNCIA	MUNICIPI	CODI POSTAL
4	DADES DEL PARE / MARE / TUTOR	
NOM I COGNOMS		
DOMICILI		TELÈFON
PROVÍNCIA	MUNICIPI	CODI POSTAL
5	DADES DE LA PERSONA QUE INFORMA (EN EL SEU CAS)	
NOM I COGNOMS		
DATA DE NAIXEMENT	RELACIÓ O PARENTIU AMB EL/LA MENOR O LA SEVA FAMÍLIA (POT SER UN PROFESSIONAL)	TELÈFON
PROVÍNCIA	MUNICIPI	CODI POSTAL
6	DADES DE LA SITUACIÓ OBSERVADA assenyalant la data de les observacions	
TRANSCRIPCIÓ, EL MÉS LITERAL POSSIBLE, DEL QUE HA VERBALITZAT / MANIFESTAT EL/LA MENOR, EN EL SEU CAS.		
Context o situació en què es produeixen aquestes verbalitzacions. O es fan dibuixos o documents gràfics per part del menor.		
INDICADORS OBSERVATS EN EL MENOR		

7		DADES RELATIVES AL PRESSUMPT AGRESSOR/A (SI SE SAP)	
RELACIÓ AMB EL MENOR		SITUACIÓ D'ACCESSIBILITAT – TÉ CONTACTE AMB EL/LA MENOR – NO TÉ CONTACTE AMB EL/LA MENOR	
OBSERVACIONS			
APORTACIÓ DE LES DADES QUE ES CONEIXEN:			
NOM I COGNOMS		DOMICILI, TELÈFON	
SEXE (H, M)	DATA DE NAIXEMENT / EDAT	NIVELL EDUCATIU	PROFESSIÓ
INFORMACIÓ ADDICIONAL			
S'ACOMPANYARÀ LA INFORMACIÓ O LES DADES RELLEVANTS QUE HI HAGI SOBRE: (Assenyalar els informes que s'adjunten)			
AQUEST INFORME DE NOTIFICACIÓ, AIXÍ COM ELS ALTRES DOCUMENTS QUE S'HI ADJUNTEN, ES TRAMETAN A: ☐ FISCALIA PROVINCIAL DE TARRAGONA ☐ ARQUEBISBAT DE TARRAGONA UTILIZANT ELS MITJANS ADIENTS, CONFORME EL GRAU DE CONFIDENCIALITAT DE LES DADES QUE CONTENEN (LOPDGP).			

V. Model d'autorització de trasllat d'informe

AUTORITZACIÓ – INFORMACIÓ DELS REPRESENTANTS LEGALS DEL MENOR VÍCTIMA D'ABÚS SEXUAL PER A LA TRAMESA D'INFORMACIÓ A LA FISCALIA / OFICINA DE VÍCTIMES

Jo, Sr. / Sra.: _____
amb D.N.I. _____ en qualitat de mare / pare / tutor del/la menor,

amb D.N.I. _____ i domicili a efecte de notificacions a
_____.

Dono el meu consentiment a la tramesa de la informació que resulti necessària des de la seva Entitat a la Fiscalia per tal que es puguin realitzar les accions que l'autoritat competent consideri oportunes tenint en compte la legislació vigent.

Tot això ho signo a _____,
el dia _____ de _____ de _____.

Signat:

(Persona interessada o el seu representant legal quan s'escaigui)

Índex

1.	Introducció.....	1
	L'abús sexual infantil.....	1
	Quantes persones pateixen aquestes situacions?	1
	Qui pot ser víctima?	2
	La necessitat d'un protocol.....	3
2.	Compromís institucional, finalitats i objectius	5
2.1.	Compromís institucional	5
2.2.	Finalitats.....	5
2.3.	Objectius.....	5
2.3.1.	Objectiu general	5
2.3.2.	Objectius específics	6
3.	Marc d'aplicació	7
3.1.	Marc jurídic.....	7
3.1.1.	Marc legal civil.....	7
3.1.2.	Marc legal canònic	8
3.2.	Àmbits d'aplicació.....	8
3.2.1.	Àmbit material.....	8
3.2.2.	Àmbit subjectiu	8
3.2.2.	Àmbit locatiu o temporal	9
3.3.	Definicions.....	9
3.3.1.	Definicions en aquest protocol.....	9
3.3.2.	Els delictes reservats al Dicasteri per a la Doctrina de la Fe	10
4.	Sistema de prevenció	11
4.1.	Selecció del personal i els col·laboradors.....	11
4.2.	Oficina de Prevenció i Protecció d'Abusos	12
4.2.1.	Finalitats de l'OPPA.....	12
4.2.2.	Composició de l'OPPA.....	12
4.3.	Programes de formació contínua per a la protecció de menors.....	13
4.4.	Pautes de bones pràctiques.....	14
4.5.	Conscienciació	15
5.	Intervenció davant un cas d'abús	17
5.1.	Principis i garanties de la intervenció.....	17
5.2.	Detecció de l'abús sexual	17
5.2.1.	Indicadors físics	18

5.2.2.	Indicadors sexuals	18
5.2.3.	Indicadors inespecífics	18
5.3.	Revelació de l'abús	19
5.3.1.	Revelació directa	19
5.3.2.	Revelació indirecta	19
5.3.3.	Actituds davant la revelació d'un abús	19
5.3.4.	Obligacions davant la revelació d'un abús	21
5.4.	Actuació davant un cas d'abús	22
5.4.1.	Recepció de l'abús.....	22
5.4.2.	Procediment canònic.....	23
5.4.3.	Actuació davant les autoritats civils.....	23
5.5.	Resolució del cas d'abús	24
5.5.1.	La justícia ordinària.....	24
5.5.2.	La justícia restaurativa.....	24
6.	Seguiment i avaluació	26
7.	Disposicions finals	27
Annexos		
I.	Protocolo de actuación de la Iglesia en España para tratar los casos de los delitos más graves cometidos contra la moral por parte de clérigos.....	29
1.	Tipificación vigente.....	29
2.	Recepción de la denuncia	29
3.	Cumplimiento de la legislación del Estado	30
4.	Juicio de verosimilitud de la denuncia	30
5.	Actuaciones subsiguientes.....	30
6.	Prescripción de los delitos	30
7.	Inicio de la investigación preliminar	31
8.	Derechos del acusado.....	31
9.	Conclusión de la investigación preliminar	31
10.	Remisión de las Actas a la Congregación para la Doctrina de la Fe	31
11.	Proceso canónico subsiguiente	32
12.	Sostenimiento del clérigo	33
13.	Archivo de la documentación	33
II.	Protocolo de actuación según la Legislación del Estado	35
	Consideraciones generales.....	35
1.	Primer supuesto	36
2.	Segundo supuesto	37

3.	Tercer supuesto.....	38
III.	Declaració personal responsable de rebuig a l'abús sexual a menors i adhesió a la prevenció i actuació	41
IV.	Informe de notificació	43
V.	Model d'autorització de trasllat d'informe.....	45
	Índex	47